

MONOS ON ALATI ÜHISKONNAKRITIKA SEES: Rakvere teatri suvelavastus esietendub juba 27. juunil. **Frank McGuinnessi** "Tikutoosi" lavastab **Kaili Viidas** (Endla). Kunstnik **Arthur Arula**, helilooja **Liisa Hirsch**, näidendi on tõlkinud **Lauri Saaber**. Laval **Silja Miks**. Kaili Viidasega vestles teatri dramaturg-lavastaja **Urmas Lennuk**.

Tumemeelne tüdruk mängib suvel tikkudega

Urmas Lennuk: Sinu puhul on raske öelda, mis on sinu kui lavastaja teema ja kuidas "Tikutoos" seostub sinu muude töödega. Mida sa ise ütled? **Kaili Viidas:** Mul pole ühte kindlat teemat, mida mõõda ma lähen. Ma armastan seda, et teatris on erižanrilised lavastused. See ei tähenda, et ainult tragöödia, komöödia, draama... Tegelikult on siin nii palju vahežanre, stiile, sünteese...

Ma tegin just oma magistritöö raames uurimuse, kus muu seas kaardistasin kokku üle 300 erineva teatritegemise laadi. See oli mulle endale väga suur avastusretk, sest paljusid neist ei ole Eestis käsitletud või on need jäänud üksikuteks sähvatusteks. Võib-olla minu puhul saabki rääkida kihilisest teatrikogemusest. Ma ise olen ka selline vaataja, kes ei suhtu üleolevalt ühtegi teatritegemise viisi. Mulle meeldib see paljusus.

Kummalise erandina näiteks ei oska ma naistelugude juures üldse feministlikult mõelda. Mulle on mitu korda feminismi üritatud külge kleepida, aga ma ei oska nii mõelda. Mulle tundub see niivõrd loomuliku asjana, et sellega ei peaks üldse eraldi tegelema. Naine ja elu on huvitavamad.

U.L: "Tikutoos" on siis žanrilt monolavastus?

K.V: Jah. Mulle on oluline, et naine ja monolavastus on praegu aktuaalne. Draamateatri "Prima facie", Endla "Julia, Julia!" ja nüüd Rakvere teatri "Tikutoos" – nad kõik on natuke sarnased. Nad räägivad nüüdisaegsest naisest ja tema positsioonist

Näiteks ei oska ma naistelugude juures üldse feministlikult mõelda. Mulle on mitu korda feminismi üritatud külge kleepida, aga ma ei oska nii mõelda.

õiguslikus ruumis. "Tikutoosi" peategelane ei saa ka õiglust, abi ega tuge sellel hetkel, kui ta seda kõige rohkem vajab.

Kui ma mõtlen, miks monoteatrit žanr on äkitselt nii esile tõusnud, siis mulle tundub, et see on üksikindiviidi vastutus ja võime iseenda eest kõnelda. Mulle tundub, et monolavastus on üks koht, kus näitleja saab väga tugevalt väljendada iseenda seisukohti ja kehtestada iseennast mõtlema loovisikuna, mitte lihtsalt täita lavastaja ülesandeid. Mulle tundub, et see on see, mis praegu inimesi võlub.

Monolavastuses on alati ka ühiskonnakriitika sees. Alati. Ma arvan, et nii teatritel, näitlejatel kui ka vaatajatel on tulnud julgust juurde. Silja peab näitlejana kõigega nõus olema, mis autor tekstis, mina lavastajana, Liisa Hirsch heliloojana või Arthur Arula kunstnikuna talle lavale paneme. See on habras hetk, kus võib juhtuda, et kui näitleja ise ei usu ühte elementi, siis ka vaataja ei usu näitlejat ja kogu lugu laguneb.

Monolavastus on näitleja suhtes nõudlik, halastamatu ja julm. Öeldakse ju, et sa ei ole õige näitleja enne, kui ei ole mänginud farssi, muusikali ja monokat – need on kõige pretensioonikamad teatritegemise viisid.

U.L: Kuidas sa Rakvere teatrisse "Tikutoosi" lavastama sattusid?

K.V: Peeter Raudsepp on mind varem ka Rakverre kutsunud, aga varasemad materjalid ei kõnetanud mind. "Tikutoos" kõnetas kohe ja eriti just koosluse poole pealt.

Silja Miksiga oleme tuttavad juba Viljandi Kultuuriakadeemia aegadest. Siljaga on see hea, et temaga saab otsekohene olla ja vahetult suhelda. Ja võib-olla see on isegi kõige olulisem, et meil klapib huumorisoon – see on eriti oluline just keeruliste materjalide puhul.

U.L: Millest "Tikutoos" sinu jaoks kõneleb?

K.V: Ma arvan, et alguses võlus mind hoopis selline tunnetuslik maailm. Kuidas see on antud läbi ühe inimese, minategelase vaatevinkli. See tumemeelne naisterahvas, kes on elus väga üks jäänud, mismoodi ta tajub enda ümber olevaid märke ja juhiseid, kuidas peaks elus edasi minema raskehetkedel. Nüüd, kui me oleme proove teinud, julgen ma seda nimetada üheks üksikema looks.

"Tikutoos" on ka väga sotsiaalne lugu, ta puudutab tugevalt ühiskonna valupunkte just emade elus. Emad, kes on jäänud üksi ja kasvanud tugevaks. Sellel naisel on selline taust, et ta on noorelt emaks saanud ja ta on tulnud sellest läbi. Ta on ennast üles harinud, kasvatanud... Oma lapse üles kasvatanud. "Tikutoos" keskendubki sellele, et oled

juba niigi üksikema, aga siis võetakse sinult veel saatuse kiuste ära see, mille sa oled üles ehitanud. Kuidas sa sellega toime tuled, kust sa leiad selle jõu ja kas sa üldse selle leiad? Nurkaetatud üksikema karmid võitlused reaalsusega läbi kange naise tundliku siseilma – väga palju küsimusi tekitav lugu, ja seda nii inimeste empaatia ja õigluse kui ka kättemaksu ja julmuse kohta.

U.L: Miks peaks suvel sellist asja mängima ja vaatama?

K.V: Eestis on kujunenud välja traditsioon, et suveteater ei tähenda ainult "suve". Suveteater on muutunud oma laiemas tähenduses kohaspetsiifiliseks teatriks. Saadki minna suvel huvitavatesse mängupaikadesse, pakkuda koha- ja ruumielamust.

"Tikutoos" sobib paremini ruumi, mis ei ole enam klassikaline ruum, vaid millest on ajaga saanud mitte-ruum. Nii nagu peategelane on muutunud mingis mõttes mitte-inimeseks, peaks seda olema ka keskkond, kus seda lugu jutustatakse. Ruum, kus see ema oma lugu jutustab, on tema jaoks oluline.

U.L: Ma küsingi kohe, et kuidas sul endal on suhe Iirimaa ja Kerryga, mis on näidendi tegevusega seotud?

K.V: Ma ise pole Iirimaa käinud, aga tegin sinna tripi. Võtsin Google Mapsis lahti Valentia saare ja läksin selle kollase mehikesega neid teid mööda kõndima, saamaks aru, milline see "maastik" on. See saar tundub selline klassikaline filmidest tuttav

FOTOD: HELEN SOLOVJEV

Iirimaal, kus on madalad kiviaiad, heinamaad, niidud, lambad... Inimesi ei paistnud seal kuni võrd olevat. Jube tuuline tundus.

U.L: Sinu töödes võib kohata palju visuaalsust. Sa ehitad oma lavastustes palju kujundeid ja mängulisust. Kui ma "Tikutoosi" kujundeid vaatan, siis on seal saar, eraldatus, tikud, lammas... Kuidas seekord suhe visuaalse poolega on?

K.V: Ma vist mõtlen niipidi, et kui mul tekib mingi kujutluspilt, siis ma saan realselt sinna konksu taha. See esimene kujutluspilt on sageli seotud mingi vimkaga. Näiteks, tikkudega ma üldse ei suhestunud alguses, ma ei adunud seda kujundit. Väike maailm, väikese inimese maailm, mis mahub tikutoosi, mille sees on palju leegitsevaid tundeid. Palju võimalusi, kuidas tõlgendada.

Aga jooksmas hakkas kujutus hoopis teisest kohast. Seal on kõrvaltegelane, üks küülik, kole küülik, peletis! Hästi suur ja jõuline, keda kirjeldatakse sellisena, et ta oleks võimeline ragbimeeskonda kandideerima. Mul oli selline tunne, et Silja tegelasel peaks olema ühel hetkel peas jänsemask. Nagu lastel on, silmaaugud sees – jännes, aga näeb välja nagu pangaröövel. Ja sealt hakkas muu visuaalne pool keerlema.

Kunstnik Arthur Arula mõtleb väga tugevalt kaasa ja sealt tekkiski see teismelise tüdruku maailm, millega see ema pärast üksi jääb. Ja põhiline – mis meist lõpuks ikkagi maha jääb? Kui me läheme siit ilmast, siis kes on see, kes meist alles jääb? Ruumi jääb väga palju mind alles. See

elu, mida me elame, jätab tohutu jälje. See emategelane – temast aga ei jää mitte midagi. Seal on huvitav vastuolu, mis hakkas end lahti kerima. Ja kindlasti teine oluline pool – see Iiri katoliiklik maailmapilt, Eestis kaugem kui Iirimaal.

Millalgi hakkasime vaatama väga palju vitraaže, Arthur tõi mulle lauale, et vaata, kui huvitavad vitraažid on selles või teises kirikus. Korraga sattusin hoopis Itaaliasse, Püha Antoniuse kirikusse Padovas. Seal oli üks huvitav näitus, kus olid põletatud tikkudest ehitatud kirikute mudelid. Nendest hakkas omakorda kujunema mingi uus kiht – et mis jääb tikust järele, kui see on põlenud... Me kasutame tikku millegi süütamiseks, aga mis temast edasi saab? Kas sellest saab midagi uut luua või see jääbki kõdunema? Minu jaoks on seal mingi võti. Ma ei tea, kui hästi ma suudan selle lavastusse tuua, aga see kujund ja mõte mängivad väga tugevalt "Tikutoosis" kaasa.

U.L: Muusikalise poole pealt – Silja ise on laulev näitleja ja tal on näitlejana oma rütmika. Kuidas Liisa Hirsch ja Silja selles loos haakuvad?

K.V: Mis puutub sellesse rütmistatusse või tajusse, siis meil on printsip, et Liisa tuleb ja lähtub meie lavastusest. Ta loob meiega ühes ruumis, vaatab, kus saab meid võimendada, kus saab kontrasti viia. Või kui on vaja tuua muud heli ruumi sisse, nii nagu "Tikutoos" ise on tunnetemaastik, siis kujundab Liisa seda ka helimaastikuks, kus helimaailm ei jääks meloodiliseks värvimiseks. ✕